

Allians för jämställdhet

10-05-21

ALLIANS

Centrumpartiet

Folkpartiet Liberalerna

Kristdemokraterna

Förord

Valet 2010 handlar om framtiden. Vad vi vill att Sverige ska kännetecknas av. Vilka värderingar vi vill ska bära Sverige. Om hur vi ska göra ett bra land ännu bättre. Vi är fyra partier som står för frihet, ansvar och trygghet. Vi tror på människans inneboende kraft och vilja att ta ansvar.

I snart fyra år har vi haft svenska folkets förtroende att leda Sverige. Det har varit fyra år av reformer för jobben, välfärden och framtiden. Valet 2010 söker vi väljarnas förtroende för att fortsätta arbetet. Sverige är ett bra land att leva i. Det betyder däremot inte att allt i Sverige är bra. Mycket finns kvar att göra.

Vid partiledaröverläggningarna i Varberg i oktober 2008 enades Moderata Samlingspartiet, Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna om att inleda en fördjupning av Allians för Sverige med sikte på valet 2010 och nästa mandatperiod. Ett besked som gavs var att Allians för Sverige i valrörelsen 2010 ska möta väljarna med ett valmanifest som är lika tydligt som i förra valet. Som ett led i detta tillsattes en arbetsgrupp för att utarbeta grunderna och ett konkret reformprogram för den ekonomiska politiken för nästa mandatperiod.

För att ytterligare utveckla, fördjupa och bredda politiken med sikte på mandatperioden 2010-2014 tillsattes tio reformarbetsgrupper i oktober 2009:

- Rättsväsende
- Kultur och idrott
- Utrikes och försvar
- Familj
- Jämställdhet
- Utbildning
- Äldre
- Entreprenörskap och hållbar tillväxt
- Miljö och klimat
- Hälso- och sjukvård

Grupperna redovisar sina resultat under våren 2010.

Processen för att ta fram valmanifestet sker i flera steg. Arbetet i föreliggande reformarbetsgrupp är ett sådant steg.

Förslagen i denna rapport är arbetsgruppens. Inom ramen för det fortsatta arbetet med valmanifestet kommer det efter att arbetsgrupper lagt fram sina förslag att ske en bred prövning av förslagen. Prövningen innebär bl.a. att förslagen vägs av mot det reformutrymme som väntas föreligga utifrån inriktningen att det finansiella sparandet åter ska uppvisa balans och överskott på 1 procent av BNP över en konjunkturcykel under nästa mandatperiod. Därtill ska utgiftstaket hållas.

I återgången till överskotts målet om 1 procent ska även hänsyn tas till resursutnyttjandet liksom till osäkerhet och riskbild i prognosen. I prövningen kommer förslagen även att utvärderas utifrån alliansens prioriterade inriktning om full sysselsättning och färre som står utanför arbetsmarknaden. En avvägning mellan angelägna reformer måste alltid ske. Åtgärder som sätter jobben först kommer därför prioriteras. Förslagen ska även prövas utifrån fördelningseffekter.

ALLIANSEN HAR GJORT SKILLNAD

Sedan Alliansen vann valet 2006 har en historisk kraftsamling för ökad jämställdhet genomförts i Sverige.

En jämställdhetsbonus har införts i föräldraförsäkringen. Alliansen har även infört jobbskatteavdrag som ger mer pengar kvar i plånboken, något som gör stor skillnad för dem som tjänar minst, ofta kvinnor i välfärdssektorn. Vi har gjort insatser för att främja kvinnors företagande. Vi har öppnat den kvinnodominerade vårdsektorn för fler aktörer.

Alliansen har tagit ett samlat grepp mot det könsrelaterade våld som kvinnor utsätts för, samt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Ett stort antal initiativ för att både stödja de utsatta och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck har tagits.

Den största satsningen någonsin på jämställdhet inom skola och utbildningsväsende har gjorts, samtidigt som resurser använts för att förbättra kommunernas övriga verksamhet utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Ett forskningsprogram om kvinnors hälsa har startats.

Samtidigt har andra viktiga reformer som genomförts haft stor betydelse för jämställdheten. Diskrimineringslagen har skärpts och utvidgats. Kvinnors och mäns lika tillgång till rehabilitering har utvecklats. Ett aktivt arbete för att stärka jämställdhetsperspektivet i biståndspolitiken pågår.

Ett nytt departement, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, inrättades med uppdrag att samordna och leda regeringens ambitiösa arbete för jämställdhet.

Alliansen har under perioden 2006-2010 tiodubblat jämställdhetsanslaget från ca 40 miljoner kronor per år under den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen till ca 400 miljoner kronor per år idag. Arbetet med jämställdhetsintegrering har under mandatperioden utvecklats både inom regering och statsförvaltning

Alliansens satsningar på ökad jämställdhet har gjort stor skillnad. Vi har genom forskning utvecklat kunskapen och samtidigt genomfört konkreta förbättringar. Denna satsning har också lett till nya idéer och förslag på hur vi kan gå vidare i jämställdhetsarbetet. Vi ser det nu som vårt ansvar och uppgift att ta tillvara på den kunskap och alla de positiva effekter som jämställdhetsinsatsningen givit oss.

Behoven är alltså stora och med våra erfarenheter på området står vi väl rustade att arbeta för ökad jämställdhet. I Alliansens Sverige ska kvinnor och män ha lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter. I Alliansens Sverige ska kvinnor och män vara fria att leva sina liv utan att begränsas av förlegade attityder om kön. Vi vill fortsätta att göra skillnad.

I den här rapporten redovisar arbetsgruppen för jämställdhet förslag inför den kommande mandatperioden. Arbetsgruppens uppdrag har varit att fokusera på följande områden:

- Jämställdhet på arbetsmarknaden
- Lika möjligheter i skolan
- Rätt till hälsa och omsorg på lika villkor
- Bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld samkönade relationer.

JÄMSTÄLLDHET PÅ ARBETSMARKNAD OCH NÄRINGSLEV

Att ha utbildning och jobb är grunden för kvinnors och mäns möjlighet att utvecklas och försörja sig. Trots den positiva utvecklingen för jämställdheten i Sverige präglas arbetsmarknaden av ojämställdhet. Attityder från den tid kvinnor saknade både rätt och möjlighet att försörja sig genom eget arbete utan istället förväntades sköta det obetalda arbetet hemma och männen förväntades vara familjeförsörjare påverkar än idag kvinnors och mäns roller på arbetsmarknaden och i familjen.

Vi vill med vår politik sätta punkt för den epok där männen varit arbetslivets och näringslivets ständiga vinnare oavsett om det gällt makt, lön, karriär eller ägande. I Alliansens Sverige ska kvinnor och män kunna förena utbildning och arbete med hem och barn på lika villkor. Roller och normer får inte begränsa individers fria val. Vår människosyn vilar på tanken om allas lika rättigheter och möjligheter. Visionen om ett jämställt samhälle är också en fråga om välfärd och valfrihet, om

-----

varje individs rätt att försörja sig på sin lön och att bidra till ökad tillväxt och konkurrenskraft.

JOBBSKATTEAVDRAG, JÄMSTÄLLDHETS BONUS OCH ANDRA INSATSER FÖR ÖKAD JÄMSTÄLLDHET 2006-2010

STRATEGI FÖR JÄMSTÄLLDHET I ARBETSLIV OCH NÄRINGS- LIV

Under mandatperioden har regeringen genomfört en rad reformer med positiv betydelse för jämställdheten på arbetsmarknaden. För första gången har en svensk regering redovisat en samlad och övergripande syn på hur jämställdhetsarbetet ska inriktas för att främja jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet där runt 60 olika åtgärder presenteras samlat.

JOBBSKATTEAVDRAG

Genom jobbskatteavdragen har många människor, särskilt personer med lägre och medelhöga inkomster, fått skattelättnader. Ett vårdbidrag med en lön på runt 22 000 kronor har fått nära 1500 kronor i skattelättnad. Det ger i praktiken en extra månadslön kvar i plånboken efter skatt. Dessutom bidrar jobbskatteavdraget till att göra det mer lönsamt för föräldrar att dela föräldraledigheten mer jämställt då det blir lönsamt att båda föräldrarna förvärvsarbetar.

JÄMSTÄLLDHETS- BONUS

En jämställdhetsbonus har införts i föräldraförsäkringen för att stimulera ett mer jämställt uttag av föräldraledighet. Tydligt är att pappornas uttag av föräldrapenning under barnets första år har ökat de senaste åren. Flera åtgärder kan ha bidragit till detta, bl.a. jämställdhetsbonusen.

SKÄRPT LAG MOT DISKRIMINERING

Lagstiftningen mot diskriminering har skärpts och en ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen, DO, har inrättats. I den nya lagen har skyddet utökats till att omfatta diskriminering på samhällsområden där förbud inte gällt tidigare, till exempel offentlig anställning samt all utbildningsverksamhet. Skydd mot diskriminering omfattar numera också praktikanter och inhyrd arbetskraft. En kraftfull sanktion, s.k. diskrimineringsersättning, har införts för att motverka diskriminering. Det ska kosta för den som diskriminerar.

ENTREPRENÖRSKAP

Ett stort antal initiativ har tagits för att öka kunskapen om och underlätta kvinnors företagande. Möjlighet till statliga mikrolån, lån utan säkerhet från Almi, har utvecklats. Att antalet lån har femdubblats och utbetalats till kvinnor och män i lika hög omfattning är unikt. Insatser för att främja företagande har genomförts, särskilt inom hälso-, sjukvårds- och omsorgssektorn där många kvinnor är verksamma.

880 ambassadörer för kvinnors företagande har utsetts av regeringen. De är alla kvinnor som driver små och stora företag i olika branscher och i alla delar av landet. De ska genom att tala i skolor, på universitet, i olika nätverk, m.m., uppmuntra andra kvinnor att se företagande som möjligt yrkesval samt öka kunskaper om företagande.

TRYGGHETSSYSTEM FÖR FÖRETAGARE

Den ekonomiska osäkerheten och den minskade tryggheten som är förknippad med företagande avskräcker kvinnor i större utsträckning än män från att bli företagare. Det är en anledning till att regeringen har lämnat förslag till förändringar i de sociala trygghetssystemen för företagare. Målet är att fler ska ta steget att bli entreprenörer, genom att göra det tryggare att starta och driva företag. Inom sjuk- och föräldraförsäkringen föreslås egenföretagare omfattas av ett generellt uppbyggnadsskede på två år som innebär rätt till sjukpenninggrundande inkomst (SGI) motsvarande vad en anställd skulle få. Inom arbetslöshetsförsäkringen ska företagare som lägger ner verksamheten inom 24 månader efter start kunna få ersättning baserad på inkomster av tidigare anställning.

SUCCÉ FÖR HUSHÅLLSTJÄNSTER

Genom skattereduktion för hushållstjänster får ett ökande antal kvinnor och män tillgång till avlastning i vardagslivet. Samtidigt motverkas den svarta sektorn där framförallt kvinnor verkar, helt utanför tillgång till socialt skyddsnet och arbetslivets rättigheter. Svarta jobb har blivit vita. Idag arbetar 11 000 personer inom hemservicebranschen och antalet kunder som köper hushållsnära tjänster ökar.

KVINNOR PÅ LEDANDE BEFATTNINGAR

Regeringen har jobbat aktivt med att öka jämställdheten när det gäller höga chefspositioner, representation i styrelser inom staten och i de statligt ägda bolagen. Resultatet visar att Alliansen gjort skillnad. Av samtliga nyanställda myndighetschefer har hälften varit kvinnor. Andelen kvinnor i de statliga bolagens styrelser har ökat som en följd av aktiva åtgärder från regeringens sida. I dag är 48 procent av styrelseledamöterna kvinnor och 52 procent män i de statligt

---

helägda bolagen. Ett nationellt styrelseprogram genomförs i syfte att främja fler kvinnor i bolagsstyrelserna.

NYANLÄNDA PÅ ARBETSMARKNADEN

Att bryta utanförskapet och skapa möjligheter till arbete är en av Alliansens viktigaste frågor. Den nya integrationspolitiken utgår från individen och präglas av ett jämställdhetsperspektiv. Kvinnor och män ska ha arbetsförberedande insatser som utgår ifrån den enskildes behov och förutsättningar. Etableringsersättningen ska vara individuell och inte påverkas av inkomsterna hos andra personer i hushållet. Det skapar bättre förutsättningar för nyanlända kvinnor att etablera sig på arbetsmarknaden.

FÖRSLAG

HELA LÖNEN – HELA TIDEN

Fler kvinnor organiserar sitt liv och arbete efter familjen, medan mäns insatser i hemmet i större utsträckning anpassas efter arbetslivet. Så kan man illustrera det faktum att kvinnor arbetar deltid i betydligt större omfattning än män. Av de sysselsatta arbetar en tredjedel av kvinnorna deltid även om andelen heltidsarbetande ökat de senaste tio åren. Bland männen arbetar nästan nio av tio heltid.

Ett deltidsarbete ger låga inkomster vilket senare avspeglas i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar och även framtida pensioner, men ger också ökad risk för ohälsa och sjukskrivning. För en ensamstående med barn räcker inte alltid en deltidslön till för att försörja familjen. För individen handlar möjligheten att arbeta heltid om att kunna försörja sig genom eget arbete. Sett utifrån samhällsekonomiskt perspektiv skulle det vara positivt om fler arbetade heltid. Därför måste möjligheten att arbeta heltid främjas och underlättas.

En central fråga är om deltidsarbetet är ett aktivt val eller om det är ofrivilligt? Småbarnsföräldrar har rätt att gå ned i arbetstid vilket är en förklaring till varför många kvinnor arbetar deltid. Men andelen som jobbar deltid är större även för kvinnor utan småbarn. Faktum är att i kvinnodominerade yrken är deltidsanställningar vanligare än i yrken som domineras av män och valet påverkas därför även av det faktiska utbudet av heltidstjänster. Man måste också analysera de bakomliggande orsakerna till att småbarnsmammor går ner till deltid medan småbarnspappor jobbar mer än heltid. Med en mer jämn fördelning mellan kvinnor och män av vardagssysslor i hemmet hade statistiken kunnat se annorlunda ut.

Trots att deltidsfrågan sedan länge är ett uppmärksammat problem är deltidsanställning vanligt inom kvinnodominerade områden som vård och

omsorg, men också inom det privata näringslivet. Inom t.ex. handeln arbetar många kvinnor deltid och det finns en tydlig skillnad mellan andelen deltidsarbetande i den mansdominerade partihandeln och den kvinnodominerade detaljhandeln.

Visserligen är det en komplex uppgift att organisera bort den ofrivilliga deltiden eftersom det är en fråga som tangerar lönesättningsystem och arbetets organisering. Men inte minst den positiva utvecklingen i delar av den offentliga sektorn visar att det går att förändra den deltidskultur som råder inom vissa branscher och vi förväntar oss stora förbättringar både inom den offentliga sektorn och det privata näringslivet framöver. Vår uppgift är att riva hinder som försvårar människors tillgång till arbete och egen försörjning, både för den enskildes och samhällets bästa. Alliansen har infört en jämställdhetsbonus för att kvinnor och män ska dela på föräldraansvaret i större utsträckning. Alliansen arbetar för att motverka osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män. Ansvar för att komma till rätta med deltidsstrukturen ligger hos arbetsmarknadens parter och de privata arbetsgivarna samt de politiker som är arbetsgivare inom välfärdssektorn. De måste ta sitt ansvar.

JÄMSTÄLLDHETSPAKT MOT DELTIDSARBETE

Den offentliga sektorn är en stor arbetsgivare och därför en nyckelaktör i arbetet med att minimera ofrivillig deltid. Arbetsgruppen vill se ett arbete för att kvalitetssäkra offentligt finansierade arbetsplatser utifrån jämställdhetsperspektiv. Det kan handla om förbättrad kompetensutveckling, möjlighet till heltid, samt löne- och karriärutveckling, i syfte att attackera den strukturella ojämställdheten inom dessa yrken.

JOBB + FAMILJ = SANT

Familjer ser olika ut. Oavsett hur en familj ser ut är fördelning av ansvaret för barnen inte bara en viktig fråga för familjen, den spelar också en avgörande roll för kvinnors och mäns arbetsliv. Idag har alla barn rätt att gå i förskola. Svensk förskola håller en kvalitet av världsklass. Tillgången till barnomsorg är och har varit en nyckelfaktor för svenska småbarnsföräldrars höga förvärvsfrekvens. Detta blir tydligt i en europeisk jämförelse. För samhället är förskolan en god investering.

ENKLARE JÄMSTÄLLDHETSBONUS

Jämställdhetsbonusen som Alliansregeringen införde 2008 uppmuntrar föräldrar att dela föräldraförsäkringen mer lika. Arbetsgruppen vill att jämställdhetsbonusen förenklas, så att den betalas ut av Försäkringskassan i nära anslutning till uttaget av föräldrapenningen.

EKONOMISKA KONSEKVENSER AV MEDVETNA VAL

Arbetsgruppen vill att Försäkringskassan tar fram en webbaserad tjänst där föräldrar kan planera och beräkna både de kortsiktiga och långsiktiga ekonomiska effekterna av hur man fördelar sin föräldraledighet. Många småbarnsföräldrar ägnar mycket tid åt att planera föräldraledighet med dagar och halvdagar för att se hur mycket föräldraledigheten räcker till. Att se de ekonomiska konsekvenserna, både på kort sikt, och på längre sikt är ofta mycket svårt. Nyblivna föräldrar har inte sina egna pensionsutbetalningar i fokus.

MAKT ÖVER BARNOMSORGEN

Tillgång till barnomsorg är grundläggande för att kunna arbeta. För föräldrar med obekvämt arbetstid kan det vara avgörande för att kunna arbeta att ha tillgång till omsorg även på kvällar och nätter. Behovet ska utgå från den enskilde förälderns och barnens perspektiv. Med barnomsorgspengen, som infördes 2009 får de enskilda föräldrarna mer makt över sin barnomsorg.

MÄN OCH JÄMSTÄLLDHET

Jämställdhet rör både kvinnor och män, men män är sällan i fokus i det jämställdhetspolitiska arbetet. Det är därför angeläget att lyfta fram frågeställningar om t.ex. vilka hinder som finns för män att i högre utsträckning söka sig till kvinnodominerade yrkesområden och hur män kan motiveras ta ett mer jämställt ansvar för det obetalda hemarbetet och omsorgen om barnen. Arbetsgruppen vill därför se ett fördjupat arbete kring dessa frågor

ENTREPRENÖRSKAP FÖR BÅDE KVINNOR OCH MÄN

I dag drivs endast vart fjärde svenskt företag av en kvinna. Det gör att Sverige är ett av de EU-länder som har lägst andel kvinnliga företagare. Den enda bransch där andelen män som entreprenörer är underrepresenterade är vård- och omsorgssektorn. Under många år har traditionellt manliga branscher gynnats av socialdemokratiska regeringar medan företagande inom områden där kvinnor har kompetens och erfarenhet motarbetats. Privata initiativ inom vård- och omsorgsbranschen har mötts med misstänksamhet. Alliansen har infört entreprenörskap i skolan. Hinder som ännu försvårar för kvinnor att förverkliga sitt entreprenörskap måste fortsätta rivas. Jämställt föräldraskap, flexibel barnomsorg och tillgång till riskkapital är också viktiga förutsättningar för att både kvinnor och män ska kunna driva företag. Den positiva utvecklingen när det gäller kvinnors andel av de nystartade företagen ska fortsätta. Det måste vara lika naturligt och attraktivt för både kvinnor och män att vara företagare.

STORA MÖJLIGHETER MED MIKROLÅN

Nya och mindre företag som startar eller expanderar behöver få tillgång till kapital. Hittills har kvinnor inte haft samma tillgång till kapitalförsörjning som män, eftersom attityder till kvinnors företagande, liksom tidigare regelverk, har missgynnat kvinnors entreprenörskap. Regeringens satsning på lån med begränsade säkerheter har spelat en viktig roll för många nyföretagare, inte minst kvinnor. Arbetsgruppen anser att den nuvarande satsningen på mikrolån bör förlängas.

INSATSER FÖR FLER ENTREPRENÖRER

Statistiken visar tydligt behovet av fler och fortsatta insatser för att främja kvinnors företagande. Både när det gäller att starta nya företag, men också att ta över befintliga företag och att kunna expandera. Det behövs särskilda insatser för att främja kvinnors företagande och ökad kunskap kring kvinnors entreprenörskap. Fler kvinnliga förebilder inom näringslivet är ett bra sätt att synliggöra kvinnors företagande och inspirera andra. Arbetsgruppen anser att det ambassadörsprogram för kvinnors företagande som regeringen initierat har varit en stor framgång och bör utvecklas. Allt tillväxtfrämjande arbete i samverkan med EU och Sveriges regioner (strukturfonder) bör ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv.

ENTREPRENÖRSKAP INOM VÅRD OCH OMSORG

I jämförelse med hela näringslivet är det mycket få av de sysselsatta inom vård- och omsorgsbranschen som är egna företagare. På hela arbetsmarknaden är nio procent företagare av det totala antalet sysselsatta, medan det i vård och omsorg endast är två procent. Företagarna inom branschen vård och omsorg är ofta högutbildade kvinnor äldre än 55 år och har tidigare varit anställda inom offentliga sektorn. Arbetsgruppen vill främja ett ökat företagande inom vård och omsorgssektorn genom kunskap, utbildning och kunskapsspridning om entreprenörskap och upphandling inom dessa branscher.

FLER KVINNOR PÅ LEDANDE POSITIONER

Sju av tio svenska chefer är män. Hierarkierna måste brytas och principen om rätt kvinna - eller rätt man - på rätt plats, måste gälla fullt ut. Kvinnor och män måste få lika chanser att utvecklas inom sina yrken och få möjlighet att växa både vad gäller kompetens och uppgifter. Det ska löna sig att ta ett större ansvar oavsett om man är kvinna eller man, och jobbar i offentlig eller privat verksamhet.

BÄTTRE KARRIÄRVÄGAR INOM VÅRD OCH OMSORG

Många med arbetsledande befattningar inom bl.a. vård- och omsorgssektorn bär ett stort ansvar, både för verksamhet och medarbetare, vilket inte motsvaras av deras lönenivå. En majoritet av dessa är kvinnor. Förutsättningarna för att utöva ledarskap och utveckla verksamheten är begränsade om man har flera hundra anställda och olika arbetsplatser att ta ansvar för samtidigt som mellanchefer saknas. Detta drabbar såväl chefen själv som medarbetarna. Individuell lönesättning blir omöjlig att tillämpa liksom svårigheterna att ge medarbetarna stöd och vägledning.

Villkoren för chefer inom framförallt vård och omsorg måste utvecklas, liksom karriärvägarna inom dessa yrken. Den monopolsituation som råder inom stora delar av svensk sjukvård har lett till att chefskapets betydelse för utveckling inte har betonats tillräckligt. Chefer som har möjlighet att närvara och bekräfta sina medarbetare är en investering för en god arbetsmiljö. Arbetsgruppen anser att sjukvårdens ledarskap behöver utvecklas och att det behövs förbättrad ledarskapsutbildning i hälso- och sjukvården.

JÄMSTÄLLDHET I NÄRINGSLIVETS TOPP

Strukturer i samhället liksom fördomar utestänger kvinnor från uppdrag och ansvar. Kvinnors makt inom näringslivet speglar inte den kompetens som kvinnor besitter. Näringslivets ledarskap kan inte längre stå vid sidan av samhällsutvecklingen i det här avseendet. Det är uppenbart att kön meriterar män och diskvalificerar kvinnor från bolagens ledningar.

Vi förväntar oss nu av näringslivet att de på allvar tar intryck av den breda kritik som riktas mot det arbetssätt som befäst männens ekonomiska maktmonopol. Den systematiska exkluderingen av kvinnor är en samhällsekonomisk förlust.

Av erfarenhet från motsvarande arbete med de statliga bolagsstyrelserna vet vi att öppenhet gynnar mångfald och kompetens. I Sverige, jämfört med andra länder, är det vanligare med ett mer informellt sätt att rekrytera och befordra till ansvarsposter. Med en tydligare merit- och kompetensorienterad rekrytering och öppnare processer kommer kvinnor att gynnas och mångfalden på högre poster att öka. På sikt kan vi få professionella nätverk som omsluter både kvinnor och män då de utgår från kompetens i stället för kön.

Vi ser förstås helst att aktörerna själva rättar till obalansen. I Bolagskoden, börsbolagens egna regler för bolagsstyrning i svenska börsnoterade bolag, finns bestämmelsen att styrelserna ska ha en ändamålsenlig sammansättning präglad av mångsidighet och bredd avseende ledamöternas kompetens, erfarenhet och bakgrund samt att en jämn könsfördelning ska eftersträvas. Det är en utmärkt målsättning, men den måste också genomföras i praktiken. Därför anser arbetsgruppen att börsbolagen ska kompetensredovisa både styrelse och högre chefspositioner i sina årsredovisningar för att bättre belysa kompetensen.

Därmed skulle dagens krav på redovisning av könsfördelning kompletteras med en kompetensredovisning.

JÄMSTÄLLDHET I UTNÄMNINGSPOLITIKEN

Den jämna könsfördelning som råder i de statliga bolagens styrelser (48 procent kvinnor – 52 procent män) illustrerar både att det finns kompetens hos båda könen och att aktiva ägare ger resultat. Nästa steg är att nå en jämn könsfördelning även bland ordförandena i de statliga bolagen (35 procent kvinnor - 65 procent män) under nästa mandatperiod, liksom när det gäller utnämningen av höga befattningar i staten. såsom ambassadörer och landshövdingar.

JÄMSTÄLLDA KOMMUNALA BOLAGSSTYRELSER

De positiva resultat som uppnåtts inom de statliga bolagen återfinns inte bland de kommunala bolagen. De politiska partierna har tagit ett stort ansvar för att kvinnor och män ska vara representerade i beslutande församlingar. Utan lagstadgad kvotering har partierna genom sitt nomineringsarbete garanterat en relativt jämn könsfördelning till riksdag och många kommunfullmäktigeförsamlingar. I de kommuner och landsting där Alliansen har makten vill arbetsgruppen se ett arbete för en jämn könsfördelning i bolagsstyrelserna.

STOPPA DISKRIMINERINGEN AV KVINNOR

Män kan ta hand om barn lika bra som kvinnor kan. Men bara kvinnor kan bli gravida. Att kvinnor kan bli gravida uppfattas som en ekonomisk risk av många arbetsgivare. Kompetenta kvinnor riskerar därför att väljas bort. För att komma till rätta med den generaliserande diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden, vill arbetsgruppen att åtgärder vidtas för att minska den ekonomiska risken för arbetsgivare vid sjukskrivningar på grund av graviditetskomplikationer.

SKÄRPT KAMP MOT LÖNESKILLNADER

Att bli sämre behandlad på grund av kön strider mot de mänskliga fri- och rättigheterna. Diskriminering är förbjudet i lag och enskilda fall av diskriminering kan prövas i domstol. Vår uppfattning är att diskriminering inte bara drabbar den enskilde individen - utan hela samhället. När individer inte får den anställning eller befattning om motsvarar hennes kompetens, på grund av sitt kön, är det ett slöseri med mänskliga resurser. Lönediskriminering skadar inte bara enskilda personer, utan sänder också ut signaler till omgivningen att det inte lönar sig att utbilda sig, eller ta på sig mer ansvar på sitt arbete.

TILLSYN OCH SANKTIONER

Lagstiftningen på detta område är inte bara något som berör enskilda arbetsgivare utan måste också ses utifrån samhällets intresse av att riva hinder som motverkar ett arbetsliv på lika villkor.

Arbetsgruppen vill att tillsynen över hur arbetsgivarna lever upp till diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder för att främja jämställdhet och motverka osakliga löneskillnader skärps och intensifieras. Den myndighet som övervakar lagstiftningen ska göra aktiva tillsynskampanjer. Sanktionerna för den som inte arbetar aktivt ska vara kännbara och tydliga.

NYANLÄNDA KVINNOR

Kvinnor med invandrarbakgrund riskerar dubbel diskriminering på arbetsmarknaden, dels på sitt kön men också på sin etnicitet. Utrikes födda kvinnors position på arbetsmarknaden måste stärkas. Tiden från uppehållstillstånd till ett arbete tar i genomsnitt sju år för en nyanländ som fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande. För kvinnor tar det nio år, jämfört med fem år för männen. Denna situation är oacceptabel.

Integrationspolitiken måste ha ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Utrikes födda kvinnor deltar i mindre utsträckning än män i etableringsinsatser och när de deltar blir det oftare i mindre kvalificerade insatser. Den etableringsersättning som den nyanlände får utgår många gånger ifrån hur den ekonomiska situationen ser ut för andra i hushållet. Det leder till att kvinnor vars män börjar arbeta inte får tillgång till egna pengar utifrån den egna ansträngningen utan blir beroende av sin partner. Regeringen har föreslagit omläggning av mottagandet för att skapa lika möjligheter för kvinnor och män. Vi ser följande som viktigaste delar att genomföra.

INDIVIDUELL ERSÄTTNING FÖR JÄMSTÄLLDHET

Arbetsgruppen vill införa en individuell etableringsersättning som kräver att man deltar i etableringsinsatser och som inte är beroende av partners inkomster. Detta ger kvinnor möjligheter till egen inkomst och skapar drivkrafter för båda makarna att delta i etableringsinsatser.

SAMHÄLLSINFORMATION FÖR BÄTTRE JÄMSTÄLLDHET

Att tidigt få ta del av information om sina rättigheter och skyldigheter, samhällets värderingar och koder är viktigt, inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv. Arbetsgruppen vill säkerställa att regeringens förslag om samhällsorientering i dessa frågor införs.

EN LOTS SOM LÄNK TILL SAMHÄLLET

Eftersom det oftare är män än kvinnor som kommer till Sverige först leder det också till att kvinnor ofta blir hänvisade till sina män som enda länken till samhället. För att ge framför allt kvinnor tillgång till eget nätverk vill arbetsgruppen att ett system där varje nyanländ kvinna och man har rätt att välja en egen etableringslots införs.

JÄMSTÄLLDHET INOM SKOLA OCH UTBILDNING

Kunskap är makt. Rätten till utbildning på lika villkor är en jämställdhetsfråga. Trots att den allmänna skolplikten måste ses som en av de viktigare jämställdhetsreformerna, innehöll folkskolestadgan från 1842 olika kunskapskrav för flickor och pojkar. Inte förrän 100 år senare - i 1962 års läroplan etablerades principen om jämställd skola – fullt ut. Långt in i modern tid var vissa universitetsutbildningar och yrken reserverade för männen. Så sent som 1992 fick inte bara Sverige, utan Europa, sin första kvinnliga universitetsrektor. Utvecklingen har gått framåt, men den har tagit tid. Ännu återstår en hel del att göra. Från förskola till högskola möter elever, lärare och studenter hinder som bottnar i ojämställdhet.

Undersökningar visar att man redan i förskolan kan se tydliga skillnader mellan hur personalen bemöter flickor och pojkar – och att barnen agerar därefter. Pojkar får mest av lärarnas uppmärksamhet. Detta sker på flickornas bekostnad, som i högre grad fostras till passivitet och ordningsamhet. Pojkar får dock generellt sätt lägre betyg och en mindre andel pojkar når kunskapsmålen. Flickorna har högre snittbetyg och fler läser vidare på högskolan. Attityder som att "flickor inte gillar matte" blir en självuppfyllande norm som måste förändras. Den antipluggkultur som skapats bland pojkar måste brytas. Det anses inte vara häftigt att klara proven och få bra betyg, någonting som märks i utbildningsresultaten.

Läromedel i historia presenterar en ensidig bild genom att osynliggöra kvinnors liv, villkor och insatser genom tiderna, visar en färsk kartläggning gjord av regeringens delegation för jämställdhet i skolan. Vi välkomnar denna debatt som måste leda till ett uppvaknande för alla som ansvarar för innehållet i skolans läromedel.

Ett rått klimat i skolan drabbar tjejerna hårdast. Undersökningar visar att flickor känner sig mer utsatta för i stort sett alla former av kränkningar i skolan. Mycket av det som svepande brukar kallas mobbning är egentligen sexuella trakasserier och ytterligare en orsak till flickors högre grad av psykisk ohälsa. Vissa ordningsproblem i skolan, är i själva verket jämställdhetsproblem.

Att utveckla jämställdheten handlar i lika hög grad om flickors och pojkars perspektiv. Det finns ett stort behov av att utveckla kunskapen om pojkar och

-----

jämställdhet. Det behövs en bra balans mellan kvinnor och män som lärare som förebilder för våra barn.

Politikens uppgift är att skapa förutsättningar för att förskolan, skolan och högskolan i ökad utsträckning bidrar till flickors och pojkars lika möjligheter att utvecklas och växa, utifrån just sina förutsättningar. Vi vill säkra flickors och pojkars lika tillgång till individanpassat stöd från förskolan till högre utbildning och skapa möjligheter att frångå de könsbundna utbildningsvalen. Vi vill att män och kvinnor ska ha samma möjligheter att undervisa och forska i svenska skolor och lärosäten.

INSATSER FÖR ÖKAD JÄMSTÄLLDHET INOM UTBILDNINGSVÄSENDET 2006-2010

HISTORISK SATSNING PÅ JÄMSTÄLLDHET I SKOLAN

Jämställdhet i skolan hade länge varit ett försummat arbete när regeringen 2008 fattade beslut om en av de största jämställdhetssatsningarna någonsin i skolan.

Totalt anslogs 110 miljoner kronor under tre år. En stor del av pengarna har gått till fortbildningsinsatser för lärarna. Redan 2006 presenterade regeringen Lärarlyftet, den största lärarfortbildningssatsningen någonsin. Med den nya satsningen ska lärarna också få fortbildning för att motverka traditionella könsroller. En särskild satsning har också gjorts för att motverka och bekämpa hedersvåld och förtryck. Möjligheten att få dispens att delta i obligatorisk undervisning av exempelvis religiösa eller kulturella skäl minskas kraftigt genom den nya skollagen, eftersom det har utestängt många flickor från sex- och samlevnadsundervisning och gymnastik. För att motverka den ökande psykiska ohälsan har en satsning på stöd till skolhälsovården gjorts. Dessutom har satsningen "Hållbar tillväxt", för jämställdhet inom kommuner och landsting lett till konkret jämställdhetsarbete på enskilda förskolor och skolor.

JÄMSTÄLLDHETSDELEGATIONER

Jämställdhetsdelegationen (DEJA) ska lyfta fram och utveckla kunskap om jämställdhet i skolan. I uppdraget ingår bland annat att analysera könsskillnaderna i utbildningsresultat, utvärdera metoder för att bryta traditionella könsroller och föreslå lämpliga insatser. DEJA har presenterat ett delbetänkande, (SOU 2009:64), och ska presentera sitt slutbetänkande 30 augusti 2010. Delegationen har visat att det fortfarande finns brister trots att jämställdhet ingått i skolans uppdrag i 40 år.

Skolverket har i uppdrag att planera och genomföra kompetensinsatser i syfte att främja jämställdhet i grundskolan och motsvarande skolor, gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Högskoleverket har haft i uppdrag att analysera könsskillnader i studieval på lärarutbildningens olika inriktningar, orsaker till att fler män än kvinnor väljer att avbryta studierna på lärarutbildningen, andel män som efter avslutad utbildning arbetar som lärare och faktorer som påverkar kvinnors och mäns val att studera till lärare.

Regeringen tillsatte i februari 2009 en delegation som ska förbättra jämställdheten i högskolan. Delegationen ska särskilt uppmärksamma och motverka könsbundna utbildningsval till högskolan och att en minskande andel män söker sig till högre utbildning. Delegationen ska även uppmärksamma skillnader mellan kvinnor och män vad avser studietakt, avhopp och benägenhet att avlägga examen samt kvinnors och mäns skilda möjligheter till forskarkarriär och den ojämna könsfördelningen på högre befattningar inom högskolan. Delegationen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 januari 2011.

POSITIV SÄRBEHANDLING

Regeringen har avskaffat högskoleförordningens möjlighet till positiv särbehandling vid intagningen till högskolor eftersom det har lett till diskriminering av enskilda individer med bättre studieresultat. Den typ av positiv särbehandling som blivit resultatet av förordningens tillämpning är ingen väg att komma åt problemet med ojämlikhet i högskolan. Detta då en absolut majoritet av alla sökande med toppbetyg till flera populära utbildningar är kvinnor har det inneburit att män fått förtur eller kraftigt förbättrade chanser att komma in. Positiv särbehandling kan i andra sammanhang fungera väl, som vid rekrytering.

Högskoleverket har kommit fram till att många av lärosätena har genomfört åtgärder i syfte att rekrytera fler män, men av dessa är det få som påvisats ha någon effekt. Deras bedömning är att man sammantaget bör kunna nå en förändring i riktning mot att rekrytera både totalt fler studenter och fler män till lärarutbildningarna genom att fortsätta utveckla kvaliteten i lärarutbildningen och kombinera olika typer av åtgärder, både inom utbildningssystemet och i ett vidare politiskt perspektiv.

FÖRSLAG TILL SKOLLAG

Dagens gymnasieskola är könsuppdelad vilket på många sätt är en spegelbild av uppdelningen på arbetsmarknaden. Det är angeläget att minska den starka könsuppdelning som karaktäriserar dagens gymnasieskola. De förslag som lagts till ny gymnasieskola ska skapa bättre förutsättningar för att utveckla gymnasieskolan i en riktning som ger unga män och kvinnor lika möjligheter inom alla yrken.

SEX OCH SAMLEVNAD

Skolan har en viktig uppgift i att ge alla elever, oavsett kön, etnicitet eller kulturell bakgrund, kunskaper och möjligheter att diskutera frågor och värderingar kring sex, relationer och jämställdhet mellan könen. För att kunna fullgöra detta uppdrag finns det behov av en förstärkning av lärarnas kompetens när det gäller sex- och samlevnadsundervisning. Ett uppdrag har getts för att erbjuda personal i grund- och gymnasieskolan fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning i syfte att främja jämställdhet.

FÖRSLAG

JÄMSTÄLLDHETSKOMPETENS HOS LÄRARE OCH FÖRSKOLLÄRARE

Jämställdhet ska vara en integrerad del av vardagen i skolan. För att detta ska bli verklighet behöver jämställdhetsaspekten integreras i läroplanen. Det förutsätter att förskollärare och lärare har jämställdhetskompentens och att det ingår i lärarutbildningar eller i andra utbildningar med pedagogiska inslag.

JÄMSTÄLLDHETSMÄRKNING AV SKOLOR OCH FÖRSKOLOR

För att underlätta, stimulera och tydliggöra skolornas och förskolornas jämställdhetsarbete vill arbetsgruppen att en jämställdhetsmärkning införs. Att synliggöra förskolornas och skolornas jämställdhetsarbete är också viktigt för föräldrar och elever när de ska välja skola. Jämställdhet är en kvalitetsfråga. För certifiering ska det krävas att tydliga arbetsmetoder och riktlinjer tillämpas. Skolverket skulle kunna vara den myndighet som utfärdar certifieringen och den nyinrättade Skolinspektionsmyndigheten bli den som kontrollerar att certifieringskraven följs.

JÄMSTÄLLDHET I SKOLAN OCH HÖGSKOLAN

Att utveckla jämställdheten inom skolan är ett uppdrag som måste fortsätta. De delegationer för jämställdhet inom skola och högskola som Alliansen tagit initiativ till har redan belyst brister och pekat på insatser som behöver göras. Att följa upp och ta ställning till delegationernas slutsatser som presenteras senare under 2010 och 2011 är en viktig uppgift under nästa mandatperiod.

KONKRET JÄMSTÄLLDHETSARBETE PÅ SKOLOR OCH FÖRSKOLOR

Regeringens program "Hållbar Jämställdhet" i syfte att stödja kommuner och landsting i arbetet med jämställdhetsintegrering ger möjlighet till konkret

-----

jämställdhetsutveckling i skolor och förskolor. Det handlar om att kvalitetssäkra skolans verksamhet utifrån jämställdhetsperspektiv. Det kan i skolans verksamhet till exempel handla om utformning av gemensamma utrymmen såsom skolgård, uppehållsrum samt vilka aktiviteter som erbjuds. Arbetsgruppen anser att programmet bör fortsätta då behovet av fortsatt utvecklingsarbete är stort.

VÅRD OCH OMSORG FÖR KVINNOR OCH MÄN

Jämställdhet inom vård och omsorg har varit ett underutvecklat område i Sverige. Får kvinnor och män lika god vård och omvårdnad? Har kvinnor och män olika behov av behandling för samma sjukdom? Blir kvinnor och män bemötta på samma sätt? Är kunskapen om skillnaden mellan kvinnors och mäns hälsa tillräcklig? Dessa frågor är avgörande att ställa för att kunna utveckla vård och omsorg och garantera alla medborgares rätt till lika god vård och omsorg utifrån sina individuella behov.

Det finns flera studier som visar att det finns systematiska och signifikanta skillnader mellan hur män och kvinnor behandlas och bemöts inom vården. Kvinnor blir oftare feldiagnostiserade och felopererade än män, får ofta vänta längre på läkartid, har sämre tillgång till vård och är sjukare när de väl får vård. Likaså finns det på flera områden otillräcklig kunskap om sjukdomstillstånd, exempelvis smärttillstånd, som blir vanligare att kvinnor drabbas av, liksom okunskap kring mäns psykiska besvär.

I huvudsak är problemet att kvinnor och män inte bemöts och behandlas lika. Aktörer inom vården måste också bli medvetna om och beakta de skillnader som finns mellan kvinnor och mäns fysiologi. Okunskap om kvinnors och mäns olika behov kan leda till att patienter inte får rätt vård.

Mycket har hänt de senaste åren. En genomgång av Socialstyrelsen 2007 visade att samtliga landsting hade mål om jämställdhet för vårdtagare inskrivna i allmänna policydokument jämfört med ungefär hälften av landstingen fyra år tidigare. Hälften av landstingen hade också särskilda indikatorer kopplade till jämställdhet i sitt arbete med uppföljning av vården 2007 jämfört med inga fyra år tidigare. Även om Socialstyrelsens genomgång av sjukvården och omsorgen ur ett jämställdhetsperspektiv visar att förbättringar skett, kvarstår det faktum att män oftare tas in på sjukhus för diagnoser som både kan förebyggas och behandlas i öppenvården. Kvinnor har betydligt högre självrapporterad sjuklighet än män och gör fler läkarbesök. Kvinnor rapporterar också mer besvär utifrån ångslan, oro och ångest jämfört med män.

Ett stort problem är att ohälsotalen och sjukfrånvaron bland kvinnor är markant högre, runt 50 procent högre, än bland männen. Det är också tydligt att ohälsan varierar kraftigt över landet och mellan yrken. Kvinnors betydligt högre sjukfrånvaro är ett hinder för jämställdhet. Att inte ha makt över den egna

-----

situationen på arbetet och i privatlivet har stor betydelse för hälsan. Kvinnor tar ett större ansvar för omsorgen av hem, barn och anhöriga. Det obetalda hemarbetet upptar en stor del av kvinnors tid och bidrar lätt till ökad upplevelse av stress, som är negativt för hälsan. Undersökningar har visat att män får bättre stöd än kvinnor från såväl arbetsgivare som Försäkringskassan.

Även den psykiska ohälsan ökar, hos i huvudsak unga kvinnor. Kvinnor använder mer antidepressiva mediciner än män och är i större utsträckning sjukskrivna för psykiska besvär. Om trenden att flickor och unga kvinnor känner sig stressade och mår psykiskt dåligt inte bryts, riskerar detta ohälsa- och sjukskrivningsmönster att bestå och i framtiden försämrats ytterligare till kvinnors nackdel.

Kvinnor som nyligen anlänt till Sverige är en grupp som är särskilt viktig att nå. Inte minst när det gäller förebyggande hälsoinsatser och mödrahälsovård.

INSATSER FÖR JÄMSTÄLLD VÅRD OCH OMSORG UNDER MANDATPERIODEN 2006- 2010

FORSKNING KRING KVINNORS HÄLSA

För att öka kunskapen om kvinnors hälsa har Alliansregeringen inrättat ett helt nytt forskningsprogram på 90 miljoner kronor.

OMFATTANDE SATSNING PÅ JÄMSTÄLLD VÅRD OCH OMSORG

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har tilldelats 145 miljoner kronor av regeringen för att genom satsningen "Hållbar Jämställdhet", ett program för att stödja kommuner och landsting i arbetet med jämställdhetsintegrering, det vill säga att införliva jämställdhetsperspektivet som en naturlig del i alltbeslutsfattandet. Målet är konkreta verksamhetsförbättringar som uppnås genom att bemötande och service utformas och resurser fördelas likvärdigt så att de svarar mot båda könen villkor och behov. Just nu pågår ett utvecklingsarbete i 46 kommuner, 13 landsting, 9 regionala förbund och 3 privat företag. Varje län har minst ett pågående utvecklingsarbete inom olika områden. Konkret har satsningen bl.a. lett till att standardvårdplaner tas fram som höjer kvaliteten för patienter och minskar könsbias inom sjukvården. Erfarenheter och metoder som utvecklas under programmet samlas och sprids via webbportalen www.jamstall.nu.

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Under den gångna mandatperioden har ett flertal satsningar gjorts för att främja lika behandling inom vård och omsorg. Öppna jämförelser (synliggjorda

-----

kvalitetsskillnader) av hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet uppdelat på kön, visar på ojämställdhet inom vården och vad som behöver åtgärdas.

BÄTTRE REHABILITERING - FRISKARE KVINNOR

För att minska sjukfrånvaron bland kvinnor har regeringen initierat särskilda åtgärder riktade till och anpassade för kvinnors sjukskrivningssituation. Men det räcker inte med att endast arbeta med symtomen, det behövs även större kunskap för att komma tillrätta med grundproblemen bakom kvinnors sjukfrånvaro. Därför har regeringen beslutat om särskild forskning på detta området.

FLER VÅRDGIVARE FÖR BÄTTRE VÅRD OCH OMSORG

Allians för Sverige har också verkat för att uppmuntra och underlätta entreprenörskap inom vård och omsorg. Den så kallade stopplagen har ersatts med en "startlag" som ger privata, kooperativa och ideellt drivna alternativ möjlighet att utvecklas. Detta ger patienten möjlighet att välja vårdgivare och skapar mångfald som stimulerar kvalitetsutveckling och nytänkande.

FÖRSLAG

JÄMSTÄLLDHETSASPEKTEN I VÅRDUTBILDNINGARNA

Det är först när kunskapen når ut i organisationerna som den har chans att påverka praxis på ett effektivt sätt och komma patienterna tillgodo. Det förutsätter integrering av jämställdhetsperspektiv i vårdutbildningarna och kompetensutveckling för befintlig personal. Arbetsgruppen vill att det i samverkan med kommuner och landsting utvecklas ett program för jämställdhet inom vård och omsorg.

FORSKNING KRING KVINNORS HÄLSA

Ökad jämställdhet och kvalitet inom vård och omsorg är i mycket hög grad en kunskapsfråga. Forskningsbaserad kunskap ska ligga till grund för det utvecklingsarbete som behövs. Det forskningsprogram som inrättades av regeringen 2007 har varit viktigt och bör utvärderas inför en fortsatt satsning.

KONKRET JÄMSTÄLLDHETSARBETE INOM VÅRD OCH OMSORG

Skattefinansierad vård och omsorg ska garantera lika god kvalitet till kvinnor som till män. Detta gäller oavsett om den utförs i privat eller offentlig regi. Jämställdhet är på så sätt både en kvalitets och effektivitetsfråga. Arbetsgruppen anser att programmet Hållbar Jämställdhet bör fortsätta då behovet av fortsatt

---

utvecklingsarbete är stort. Programmet har också väckt ett omfattande intresse för metodutveckling hos kommuner och landsting.

Arbetsgruppen vill särskilt lyfta fram det viktiga i att ta fram goda exempel på hur man i olika kommuner och landsting har arbetat för att uppmärksamma jämställdhetsperspektivet och i att sprida dem för att inspirera andra. Detta arbete bör fortsätta.

PROVA LÄKEMEDEL PÅ BÅDE KVINNOR OCH MÄN

Socialstyrelsen har konstaterat att trots att kvinnor använder mer läkemedel än män, och trots att de flesta läkemedel skrivs ut till båda könen har kvinnor varit underrepresenterade i många studier av läkemedelseffekter. Dessa bör tas på allvar eftersom bristande kunskap om dem kan leda till felbehandlingar och sämre hälsa för patienten. Arbetsgruppen anser att både män och kvinnor bör inkluderas vid kliniska läkemedelsprövningar och att materialet bör analyseras könsspecifikt.

ÖKAD ANVÄNDNING AV ÖPPNA KVALITATIVA JÄMFÖRELSE

Varje år genomförs jämförelser av kvalitet och effektivitet inom vård och omsorg. En del av detta arbete är att redovisa data uppdelat på kön. Utöver detta görs en bilaga till varje rapport som innehåller en socioekonomisk fördjupning där kön inkluderas.

Arbetsgruppen anser att dessa öppna jämförelser bör utvecklas mot att bli mer webbaserad för att underlätta tillgången till färsk statistik samt öka andelen analyser i rapporterna, framförallt utifrån könspektivet. Fortsatta, fördjupade analyser bör bedrivas inom områden som visar sig vara intressanta utifrån en jämställdhetsaspekt.

UNGA KVINNORS HÄLSA

Ohälsan bland unga kvinnor har de senaste åren ökat. Det handlar både om en försämrad fysisk och psykisk ohälsa. Studier visar på att fler flickor än tidigare vårdas för depression och ångest och att psykiska besvär har blivit betydligt vanligare bland yngre än hos äldre. Ökad alkoholkonsumtion, ökad sexualisering, ökad självmordsrisk, ökat våld mot kvinnor såsom våldtäkter men även det hedersrelaterade våldet och höga krav på kvinnor gör att många idag har en hög risk för ohälsa. En god tillgång till ungdomsmottagningar är nödvändigt, liksom en förstärkt skolhälsovård. Den nationella ungdomsmottagningen på nätet www.umo.se spelar också en viktig roll och bör fortsätta.

BEKÄMPA MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

EN AKUT JÄMSTÄLLDHETSFRÅGA OCH STORT SAMHÄLLSPROBLEM

Var och en har rätt att leva i frihet utan våld och förtryck. Vår vision är ett samhälle fritt från våld som har sin grund i kön och makt. Det våld som kvinnor utsätts för, just för att de är kvinnor, är en akut jämställdhetsfråga eftersom det äventyrar kvinnors liv och säkerhet. Det tar ifrån kvinnor deras frihet, integritet och rätt att leva det liv som var och en har rätt till. Det berövar individer deras möjlighet att hävda sina mänskliga fri- och rättigheter. Arbetet mot könsrelaterat våld är en demokratifråga, då möjligheterna att delta i samhället fullt ut begränsas för den som utsätts för våld och förtryck. Det könsrelaterade våldet har flera ansikten. Misshandel kan rikta sig mot både kropp och själ. Det kan vara fråga om sexuellt våld eller upprepade fridskränkningar. Funktionshindrade kvinnor, kvinnor med missbruksproblem och äldre kvinnor är mer utsatta än andra och måste därför uppmärksammas särskilt när det gäller våld.

Varje år mister ett trettiotal kvinnor livet på grund av dödligt våld. Av dessa dödas omkring 17 kvinnor av en man hon har eller har haft en relation till. Hemmet ska vara en trygg plats men för många kvinnor har hemmet istället blivit en brottsplats. Ny kunskap visar att kvinnor också utsätts för ett utbrett våld på arbetsplatser. Nästan dubbelt så många anmälningar om arbetsskador som rör hot och våld görs av kvinnor jämfört med män.

Våld inom samkönade relationer har också sin grund i synen på kön, makt och sexualitet. Det har många likheter med det våld som kvinnor utsätts för i nära relationer, men också väsentliga skillnader.

Mordet på Fadime Sahindal innebar ett uppvaknande inför den vardag och ofrihet som ungdomar som lever i en hederskultur möter. Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i synen på kön, makt och sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. Hederstänkandet påverkar flickors och pojkars uppföstran från tidig ålder. Med begränsningar, hot och våld vill familjer garantera flickors oskuld inför äktenskapet. Omkring 70 000 ungdomar, vilket motsvarar antalet innevånare i Luleå kommun, upplever att de inte har möjlighet att fritt välja vem de ska gifta sig med.

Ser man till det våld som kvinnor utsätts för är det en mörk bild av det jämställda Sverige som tonar fram. Våldets omfattning och utveckling är djupt oroande. Visserligen är det fler kvinnor som anmäler brott idag än tidigare, men det finns ändå goda skäl att anta att det faktiska våldet också ökar. Kriminalstatistiken bygger på de fall som polisanmäls. Men när det gäller våld som begås inom

hemmet är mörkertalet stort. För att uppskatta våldets omfattning måste annan kunskap vägas in som till exempel brottsofferundersökningar.

I takt med att frågan om mäns våld mot kvinnor har uppmärksammats har samhällets engagemang för att ge de utsatta skydd och stöd vuxit sig starkare. Det är en naturlig och riktig utveckling. Men det förebyggande arbetet har blivit eftersatt. I grunden handlar det om att förändra attityder hos män, om manlighet och våld, samtidigt som kunskapen kring varför vissa män blir förövare måste förbättras.

Arbetet som riktar sig till förövarna har länge varit av marginell karaktär. Idag har utvecklingen nått en punkt där åtgärder som riktar sig mot män respektive kvinnor inte behöver ställas mot varandra. Tvärtom måste det förebyggande arbetet inkludera insatser som riktas till män som förövare. Kriminalvårdens ambitionshöjning måste fortsätta och utgångspunkten är att alla dömda ska genomgå programverksamhet. Men den stora utmaningen handlar om att identifiera de män som ännu inte begått brott men riskerar att göra det, samt att förhindra återfall i könsrelaterat våld.

Målet måste vara att förhindra brott och minska antalet brottsoffer. Att samhället agerar när brott begås är viktigt. Men för varje liv som kan räddas och varje slag och övergrepp som kan förhindras krävs bättre förebyggande arbete. Det har ett omätbart mänskligt värde och för samhället innebär det ett minskat vårdbehov och avlastning för kriminalvården.

ALLIANSREGERINGENS KRAFTSAMLING MOT MÄNS VÅLD MOT KVINNOR 2006- 2010

Den handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor som Alliansregeringen presenterade hösten 2007 innebar en viktig milstolpe. För första gången omfattades också hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer i det samlade arbetet mot våld mot kvinnor.

Insatserna i handlingsplanen omfattar över 1 miljard kronor under mandatperioden och har inneburit ett betydelsefullt startskott för utvecklingen av arbetet för att förebygga våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck och stödja dem som utsatts. "Med handlingsplanen har regeringen på ett kraftfullt sätt satt fokus på mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (HVF). Genomgången av hur åtgärderna utförts visar att handlingsplanen resulterat i en imponerande mängd aktiviteter under de tre år som gått sedan planen beslutades." skriver Brottsförebyggande rådet (Brå) i sin första uppföljning av handlingsplanen. Men Brå understryker också att tre år är en kort tid för att utveckla och förändra och därför behöver arbetet fortsätta. Det kan konstateras att samhället står bättre rustat idag att hantera frågor som rör mäns våld mot

---

kvinnor än tidigare. När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck har regeringens insatser lett till ökad medvetenhet och fördjupad kunskap. Trots alla dessa positiva steg ligger det mesta arbetet framför oss. I takt med att uppdragen genomförs ökar kunskapen om vilka fortsatta behov som finns.

UTBILDNINGSINSATSER

Tack vare handlingsplanen har både anställda inom olika professioner och ideellt engagerade som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare fått bättre kunskap. Hittills har 10 000 poliser på lokal nivå fått utbildning. Runt 300 rektorer har genomgått en universitetskurs om hedersrelaterat våld och förtryck. Kommuner och frivilligorganisationer har haft möjlighet att finansiera ca 500 utbildningsinsatser i syfte att följa upp de skärpta krav på stöd till de utsatta som numera finns inom socialtjänstlagen. Bland de anställda inom domstolsverket har över 800 anställda fått utbildning.

LAGÄNDRINGAR

Flera lag- och förordningsändringar har genomförts. En viktig förändring var skärpning av socialtjänstlagen, vilket innebär att socialnämndens skyldighet att ge brottsoffer stöd och hjälp framgår tydligare. Det är en tydlig markering från samhällets sida att brottsoffer, inklusive kvinnor som utsatts för våld av män, har rätt till hjälp och stöd och att kommunerna måste utveckla sitt arbete för att kunna tillgodose det kravet.

Flera förslag till lagändringar kommer att presenteras under 2010. Det gäller bland annat förslag till förbud mot stalkning, höjda straffnivåer, ökad kontroll i domstolar, förändringar i socialtjänstlagen i syfte att skydda barn m.m.

SKYDD OCH STÖD

Möjligheterna för den som är utsatt att få hjälp har förbättrats. Den virtuella ungdomsmottagningen, www.umo.se som startades 2008 hade under sitt första år långt över en miljon besök. Kvinnofridslinjen som öppnades under 2008 och bedrivs av Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) tog enbart under 2009 emot över 40 000 samtal. Kvinnojourerna och den ideella sektorn är viktiga aktörer som fått ökade resurser. Medel till nio nya skyddade boenden med 185 platser har finansierats för att ge skydd åt personer utsatta för hedersproblematik.

INSATSER FÖR FÖRÖVARNA

Betydligt fler förövare har fått möjlighet att inom ramen för kriminalvård och frivård genomgå behandlingsprogram. Deltagande ökade totalt med 60 procent mellan året 2007 och 2009. Regelverket har skärpts och det finns nu möjlighet att neka sexualbrottsdömda tillgång till pornografi på anstalter.

PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

Alliansregeringen har även gjort en omfattande kraftsamling mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En samlad strategi har lagts fram i en handlingsplan som omfattar 36 olika åtgärder för sammanlagt över 200 miljoner kronor. Insatser har gjorts för att bekämpa människohandeln och förebygga prostitution. En viktig del i arbetet har varit att stödja de utsatta att ta kontroll och återta makten över sitt eget liv.

FÖRSLAG

STÄRKT STÖD TILL DEN SOM UTSATTS FÖR VÅLD

Genom den skärpning av socialtjänstlagen som genomfördes den 1 juli 2007 tydliggjordes samhällets ansvar för omhändertagande av våldsutsatta kvinnor och barn. Utmaningen handlar nu om att kommunerna ska leva upp till lagstiftningens krav. Våldsutsatta har rätt att mötas med respekt och få sina individuella behov av skydd och stöd tillgodosedda oavsett var i landet hon bor. Rätten till hjälp och stöd får aldrig upplevas som ett geografiskt lotteri. Barnens rättigheter och trygghet måste säkras. Socialtjänstens stöd måste böttna i kunskap och erfarenhet. Arbetsgruppen vill att arbetet med att utveckla och kvalitetssäkra samhällets arbetssätt fortsätter, att myndigheternas samverkan i arbetet med våldsutsatta förbättras och att tillsynen över verksamheten skärps.

UTVECKLA KVINNOFRIDSLINJEN

För många våldsutsatta är steget till att lämna en relation där det förekommer våld stort. Att polisanmäla är ett ännu svårare steg att ta. Möjligheten att kunna få råd och stöd på ett enkelt sätt är helt avgörande. Kvinnofridslinjen är en nationell stödtelefon, "en livlina" för den som är våldsutsatt, anhöriga och andra närstående. Linjen är öppen dygnet runt. Samtalen är gratis och syns inte på telefonräkningen. Svarar gör socionomer eller sjuksköterskor med vana och utbildning i att möta människor i kris. Telefonlinjen ger också stöd och hjälp till människor utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Hjälp ges också på andra språk. Arbetsgruppen vill att linjen utvidgas till att också hjälpa personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

STÖD TILL DEN IDEELLA SEKTORN

Utan den ideella sektorns, kvinnojourernas insatser, hade kunskapen om och insatserna mot mäns våld mot kvinnor inte varit vad de är idag. Kvinnojourerna har länge tagit det ansvar som det offentliga försummat. Det yttersta ansvaret är kommunernas och det får inte försummas. Även om det offentliga roll idag är tydlig utgör de ideella organisationernas verksamheter både ett komplement och

alternativ till vad kommuner har att erbjuda. Stödet till kvinnojourerna ska tryggas samtidigt som möjlighet till utvärdering och utveckling av verksamheterna ska finnas.

OMHÄNDERTAGANDE AV VÅLDTAGNA

Sjukvårdens bemötande av våldsutsatta ska förbättras både när det gäller mänskligt bemötande och professionellt omhändertagande. Sjukvården bör utveckla sina metoder för att fånga upp våldsutsatta personer när de söker vård. Att utsättas för ett sexualbrott medför ett trauma. Därför måste alla få psykologiskt stöd som behövs. Om sjukvården också har beredskap att ta rätt prover på en våldtagen patient ökar chanserna att få gärningsmannen fälld i domstol. Nationellt centrum för kvinnofrid har tagit fram en handbok och verktygslåda, spårsäkringssats eller "rape kit" i syfte att förbättra omhändertagandet av sexualbrottsoffer inom akutsjukvården. Arbetsgruppen vill att detta "rape kit" sprids så att det finns på alla sjukhus över hela landet.

KRIMINALISERA STALKNING

Stalkning kan beskrivas som förföljelse, eller ett mönster av oönskat inkräktande på en annan person med ett antingen uttalat eller underförstått hot med följden att den förföljda personen upplever otrygghet eller rädsla. I syfte att stärka skyddet för kvinnor vill arbetsgruppen att stalkning kriminaliseras.

VÄRNA UTSATTAS FRIHET

Den som utsätts för våld måste få samhällets stöd att fortsätta leva ett normalt liv. Frihetsbegränsningar ska riktas mot den som slår eller förföljer. Brottsoffrets frihet ska värnas. Arbetsgruppen vill att den som bryter mot ett förbud om att besöka eller ta kontakt med någon ska kunna tvingas bära elektronisk fotboja. Den skyddade zon där personen inte får vistas ska vara tillräckligt stort för att den utsatta ska ha ett säkert och rimligt rörelseutrymme.

ÖKAD UTBILDNING

Med den medvetenhet som idag finns i samhället om mäns våld mot kvinnor är det hög tid att alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med offer och förövare gör rätt saker. Utbildning är strategin för att uppnå detta. Arbetsgruppen vill att poliser, åklagare, domare liksom anställda inom kriminalvård, hälso- och sjukvård samt socialtjänst har goda kunskaper i dessa frågor. Behovet av utbildning, undervisningsmaterial och kompetenta utbildare behöver vara tillgodosett. Kunskapen om mäns våld mot kvinnor bör öka även hos vissa andra yrkesgrupper, exempelvis Försäkringskassans personal som handlägger rehabiliteringsärenden och långa sjukskrivningar.

VÅLD MOT ÄLDRE KVINNOR OCH KVINNOR MED FUNKTIONSHINDER

Könsrelaterat våld förekommer mot kvinnor i alla åldrar. Det förekommer också mot kvinnor med funktionshinder. Kvinnor som befinner sig i en beroendeställning kan ha extra svårt att berätta om sin utsatthet än mindre att få sina rättigheter som brottsoffer tillgodosedda. Arbetsgruppen vill därför fördjupa kunskapen kring omfattning om detta våld och öka kunskapen hos personalen som arbetar med äldre och funktionshindrade, liksom hos kvinnorna själva och deras anhöriga i dessa frågor. På samma sätt behövs särskilda insatser för utsatta kvinnor med missbruksproblem.

ÖKAT FÖRTROENDE FÖR MYNDIGHETER

Förtroende är nyckeln till att människor som utsatts för brott, inte minst våld, ska våga berätta om vad hon har varit med om. Att ett brott klaras upp är viktigt för brottsoffrets möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda och för att kunna gå vidare i livet. Förtroendet för myndigheterna måste vårdas och stärkas. Arbetsgruppen vill att personal som möter utsatta människor ska ha rätt kvalifikationer, vara lämpliga och inte själva vara dömda för könsrelaterat våld.

ÖKAD FRIHET GENOM TRYGGARE STADSMILJÖER

Många känner sig otrygga i stads- och tätortsmiljöer, särskilt kvällstid. Kvinnor känner sig mer otrygga än män och för kvinnor medför otryggheten ofta begränsningar i vardagen. Det tar sig uttryck i att kvinnor undviker vissa platser. Arbetsgruppen vill uppmuntra kommunernas arbete med att integrera jämställdhets- och trygghetsaspekter i stadsplaneringen så att det offentliga rummet blir mer tillgängligt för alla.

ÖKAT SKYDD OCH STÖD FÖR HBT-PERSONER

Samhällets insatser ska utgå från den utsattas situation oavsett dennes sexuella läggning. Särskilda insatser för att utveckla och tillgodose behovet av skydd och stöd till offer för våld i samkönade relationer ska göras. Alla åtgärder som görs när det gäller könsrelaterat våld ska också ses i ljuset av hbt-personers situation.

FORSKNING FÖR BÄTTRE KUNSKAP

Trots den ökade medvetenheten om könsrelaterat våld finns det fortfarande alltför lite kunskap om mekanismer bakom våldet. Hur och när uppstår våldet? Hur förebyggs våld? Vilka metoder fungerar i syfte att få förövare att sluta slå? Vad ligger bakom det sexuella våldet? Hur ser mekanismerna ut bakom hedersrelaterat våld och förtryck? Dessa och många andra frågor behöver besvaras. Det forskningsprogram som inrättats av Alliansregeringen har varit

---

viktigt. Arbetsgruppen anser att programmet bör utvärderas inför en fortsatt satsning.

SKYDD OCH STÖD FÖR DEN SOM UTSÄTTS FÖR HEDERSVÅLD- ELLER FÖRTRYCK

Samhällets insatser ska utgå från den utsattas situation oavsett dennes kulturella bakgrund. Särskilda insatser för att utveckla och tillgodose behovet av skydd och stöd till dem som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck behövs.

Utbildning av personal som kommer i kontakt med ungdomar, liksom insatser för att stärka ungdomars medvetenhet om sina rättigheter är viktigt. Könstymning är ett allvarligt brott som aktivt ska förebyggas.

NATIONELL STÖDTELEFON FÖR ATT HINDRA SEXUALBROTT

Det sexuella våldet kommer inte att upphöra utan kraftfulla insatser riktade mot förövarna. Erfarenheten från Centrum för Andrologi och Sexualmedicin vid Karolinska Universitetssjukhuset visar att det finns en stor potential i att behandla personer som riskerar att begå sexualbrott och att hindra återfall i brott.

Arbetsgruppen vill att en nationell telefonlinje dit personer som själva vill ha hjälp för sitt avvikande sexuella beteende, eller personer i omgivningen kan använda för att få stöd, inrättas.

ERBJUDANDE AV BEHANDLING TILL MISSTÄNKTA SEXUALBROTTLINGAR

Det samarbete som idag finns mellan polisen i Stockholm och Karolinska Universitetssjukhuset visar att den som grips för misstänkt sexualbrott ofta är öppen att få hjälp mot sitt beteende och att det då uppstår en unik chans att påbörja behandling. Arbetsgruppen anser att denna chans att fånga upp potentiella återfallsförbrytare bör tillvaratas på flera ställen i landet.

STOPPA ÅTERFALLEN

Att utveckla och sprida behandlingsprogram för personer som genom sina avvikelser utgör en risk för sexuella övergrepp och våldshandlingar är helt avgörande för att motverka brott. Tillgången till behandling bör finnas över hela landet. Samverkan med psykiatri, socialtjänst och polis måste öka så att personer som antingen söker vård eller misstänks för ett sexualbrott omedelbart fångas upp och får tillgång till behandling för sitt beteende.

Ofta är behovet av behandling mycket längre än den tid en dömd person vistas på anstalt och genomgår programverksamhet. Arbetsgruppen vill överväga att införa obligatorisk eftervård för den som har dömts för sexualbrott och där återfallsrisken bedöms vara hög.

BEKÄMPA OCH FÖREBYGG PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

Sexhandeln i Europa är en modern form av slaveri. Lika kraftfullt som vi bekämpar handeln med människor måste vi också skapa trygghet för utsatta och deras barn. De som utsätts för människohandel behöver stöd för att med egen kraft ta kontroll över sina liv. Arbetet med att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste därför fortsätta.

SAMMANFATTNING

Förslagen i rapporten svarar arbetsgruppen för. De ska nu prövas inom ramen för det fortsatta arbetet med Alliansens valmanifest. En prövning av om, när, i vilken omfattning och takt förslagen kan genomföras kommer bland annat att göras utifrån det uttalade kravet på ansvarstagande för de offentliga finanserna.